

تموکز اقتصادی مطبوعات در کشورهای غربی

از: دکتر کاظم معتمد نژاد

بهمن سبب دولت انگلستان در سال ۱۹۶۱ یک کمیون سلطنتی مطبوعاتی جدید را مأمور تحقیق درباره عوامل اقتصادی و مالی مؤثر در تولید و فروش مطبوعات کرد و این کمیون در سال ۱۹۶۲ گزارش تحقیقات خود را منتشر ساخت.

در نتیجه این تحقیقات بمنظور بهبود وضع روزنامهها برای تربیت روزنامه — نگاران اقدامات تازه‌ای آغاز شد و یک «شورای ملی تربیت روزنامه‌نگار» ایجاد گردید. در شورای مطبوعاتی نیز نقش مهم تری به مردم واگذار شد. یک دادگاه اختصاصی مطبوعاتی برای نظارت بر امور تمرکز و اضمام روزنامهها بوجود آمد و سرانجام در سال ۱۹۶۵ یک قانون خاص در مورد انحصارهای مطبوعاتی از تصویب پارلمان گشت. بهمن لحظ در سال ۱۹۶۶ وقتی که لرد تامسون برای تصاحب روزنامه تایمز لندن اقدام کرد، ناچار شد قبل نظر مساعد کمیون انحصارهای وزارت بازرگانی انگلستان را جلب کند.

در زانویه ۱۹۶۶ کمیون مختلف «صنعت ملی مطبوعات» انگلستان به یک سازمان خصوصی بازاریابی معروف به Economisit intelligence unit

مأموریت داد درباره وضع اقتصادی روزنامه‌های مهم انگلیسی تحقیق کرد. نتیجه تحقیقات این سازمان عقب ماندگی فنی و بحران مالی روزنامه‌های انگلستان را آشکارتر ساخت براساس تحقیقات اخیر پیش‌بینی می‌شود که تمرکز اقتصادی مطبوعات این کنور طرف چند سال آینده تشدید خواهد شد و سه تا چهار روزنامه بزرگ انگلیسی تعطیل خواهد گردید.

بهمن سبب اکون ماله کمک مالی دولت به مطبوعات مطرح شده است تا از تمرکز و انحصارهای بیشتر جلوگیری بعمل آید. ۴— ایالات متحده آمریکا: پس از جنک جهانی دوم در آمریکا نیز هائند انگلستان ماله تمرکز اقتصادی مطبوعات مورد توجه دولت واقع شد و برای حفظ رقابت و تضمین آزادی مطبوعات در برابر فشارهای مالی مؤسسات بزرگ، اقداماتی صورت گرفت. بهمن سبب در سال ۱۹۴۷ یک «کمیون آزادی مطبوعات» تشکیل شد و با همکاری داشگاه شیکاگو به تحقیق و بررسی درباره مؤسسات مطبوعاتی

را منتشر می‌کند. (۳) Westminster Press IV — گروه Provincial Newspapers

که کنترل ۹ روزنامه‌شهرستانی و ۴ هفت‌نامه محلی را بهده دارد. Thomson V — گروه تامسون Fondation انگلستان پشار می‌رود، بوسیله Roy Thomson کانادائی تأسیس شده است. روی تامسون فرزند یک آرایشگر شهر تورonto کاناداست که قبل از ورود به انگلستان در کانادا و ایالات متحده آمریکا و آفریقای انگلیسی زبان مالکیت داشت. روزنامه و فرستنده رادیویی وتلویزیونی را بنت آورده بود. وی در سال ۱۹۵۴ وارد انگلستان شد و با خرد چند روزنامه، بنیاد تامسون را تأسیس کرد و در سال ۱۹۶۴ از طرف ملکه الیزابت ثغیری کرد. گرفت. گروه تامسون در حال حاضر روزنامه‌های معروف تایمز لندن و هفت‌نامه سندی، تایمز و ۱۲ روزنامه شهرستانی را اداره می‌کند و رویهم دارای بیش از یکصد روزنامه روزانه و هفت‌نامه و مجله‌های مختلف است. غالوم بر آن در اداره فرستنده‌های تلویزیونی تجاری انگلستان و شرکت‌های هواییانی و توریستی نیز سهام عده‌ای دارد.

ماله تمرکز اقتصادی روزنامه‌ها و ایجاد انحصارهای بزرگ مطبوعاتی، پس از جنک جهانی دوم دولت انگلستان را بفکر چاره‌جوانی انداخت و بهمن جهت در سال ۱۹۶۹ یک «کمیون سلطنتی مطبوعات» (۴) را مأمور تحقیق و بررسی در وضع مطبوعات آن کنور کرد و در نتیجه آن یک «شورای مطبوعاتی» برای نظارت در اداره روزنامهها بوجود آمد. از سال ۱۹۶۰ تمرکز اقتصادی مطبوعات شدت و وسعت بیشتری پیدا کرد. سه گروه بیور بروک، آسوشیتدیوز پایرز و اترنال پابلیشنگ کورپوراسیون که در سال ۱۹۴۸ — ۴۵٪ تیراز روزنامه‌های روزانه انگلستان را دارا بودند، در سال ۱۹۶۱ بیش از ۶۷٪ تیراز را منتشر می‌کردند و اکون ۸۶٪ تیراز را در دست دارند. بهمن سه گروه ۶۰٪ تیراز روزنامه‌های روزنامه‌های روز یکشنبه را نیز در اختیار دارند.

در سال‌های اخیر در اغلب کشورهای بزرگ غربی بعلت افزایش فوق العاده هزینه‌های تولیدی و ضرورت سرمایه گذاری‌های سنگین صنعتی، تعداد زیادی از روزنامه‌ها در محنه رقابت و انحصار طلبی مؤسسات بزرگ مطبوعاتی تعطیل شده‌اند یا به روزنامه‌های دیگر پیوسته‌اند و در نتیجه آن تمرکز اقتصادی مطبوعات شدیدتر و وسیع‌تر گردیده است.

برای آشنائی با این پدیده جدید، تمرکز اقتصادی مؤسسات مطبوعاتی را در کشورهای انگلستان، آمریکا، آلمان غربی، فرانسه، ایتالیا و زاین بررسی می‌کیم:

۱— انگلستان: تمرکز اقتصادی و انحصار طلبی مطبوعاتی، در سال‌های پس از جنک جهانی دوم در انگلستان سریع تر و شدیدتر از سایر ممالک غربی صورت گرفته است. با آنکه انگلستان بعد از سوئیت با تابعیت، دارای پرخواسته‌ترین روزنامه‌های جهان است، در عین حال وضع مطبوعات آن بر اثر تمرکز وسیع روزنامه‌ها، بسیار بحرانی است. بطوری که در سال ۱۸ روزنامه‌های روزانه و هفت‌نامه این کنور تحت تأثیر رقابت‌های اقتصادی تعطیل شده‌اند.

در حال حاضر پنج گروه عظیم مطبوعاتی بازار مطبوعات انگلستان را بین کنورهای این گروه‌ها علاوه بر مالکیت چندین روزنامه و مجله در اداره فرستنده‌های تلویزیونی تجاری نیز شرک دارند.

I— گروه Associated newspapers که روزنامه‌های دیلی میل (۱) و اوینگ نیوز لندن و ۱۵ روزنامه شهرستانی و بیش از ۵۰ مجله هفتگی را منتشر می‌سازد.

II— گروه بیور بروک Brook Newspapers روزنامه‌های «دیلی اکرس» و «اوینگ» استاندارد لندن و چند روزنامه‌شهرستانی است.

III— گروه International Publishing که تا سال ۱۹۶۸ بوسیله سیل کینگ Cecil King اداره می‌شد، مهمترین گروه مطبوعاتی انگلستان است.

این گروه که در سال ۱۹۶۱ گروه odhams Press را بینه کرد، اکون روزنامه معروف «دیلی میرور» و «سان» لندن (دیلی هرالد سابق) و بیش از ۲۰ روزنامه شهرستانی و در حدود ۲۰۰ مجله

- ۱— روزنامه لیبرال نیوز کرونیکل در سال ۱۹۶۰ به این روزنامه ملحق شد و سرانجام تعطیل گردید.
- ۲— لرد بیور بروک مؤسس این گروه که در سال ۱۹۶۵ درگذشت، تا زمان مرگ خود اداره آنرا بهده داشت.
- ۳— گروه Mطبوعاتی Reed که صاحب کارخانه‌های بزرگ کاغذسازی است، برای تصاحب این گروه فعالیت‌های فراوانی دارد.

روزنامه معتبر دی ولت را انتشار داد .
اشیرینگر در سال ۱۹۶۸ در حدود ۴۰ درصد تیراز روزنامه های روزانه ، ۹۰ درصد تیراز مجلات آلمان غربی را منتشر کرده است ، ۷۰ درصد روزنامه های هامبورک و برلین نیز متعلق به اوست و اکنون تیراز روزانه نشیفات او در حدود ۹ میلیون نسخه است . در حالیکه دومین گروه مطبوعاتی آلمان غربی که در سال های ۶۵ - ۱۹۶۶ از اضمام سه مؤسسه Bucerius, Jahr, Gruner (B.J.G.) بوجود آمده است در روز بیش از ۵۰۰ هزار نسخه تیراز ندارد .
گروه اشیرینگر علاوه بر روزنامه های بیلدزیتونگ و دی ولت ، روزنامه روزانه برلینر مورگن پست Berliner Morgen Post

و ده ها مجله اختصاصی برای جوانان ، بانوان ، آرایش و مد و معماری و نظائر آن را نیز منتشر می سازد .

سایر گروه های مهم مطبوعاتی آلمان بعد از اشیرینگر و (B.J.G.) گروه های بوئر Bauer و بوردا Burda می باشند که بیشتر مجلات حصر زنانه منتشر می کنند .

۴- فرانسه : در اوایل قرن بیست تعداد روزنامه های فرانسه فراوان بود و در پاریس و شهر های دیگر این کشور صدها روزنامه روزانه منتشر می شد . ولی در فاصله دو جنک جهانی تحت تأثیر شرائط دشوار اقتصادی ، بتدریج تعداد روزنامه ها کاهش یافت و مؤسسه بزرگ مطبوعاتی میدان انتشار و فروش روزنامه ها را قبضه کردند . در پایان جنک جهانی دوم مؤسسه بزرگ مطبوعاتی پاریس بعلت همکاری با آلمان هیتلری در دوره اشغال نظامی فرانسه ، تعطیل شد و اموال آنها مصادره گردید و در اختیار روزنامه های جدید قرار گرفت . اما دیری نگذشت که مؤسسه مطبوعاتی با نام های دیگری شروع به فعالیت کردند و بنودی بربازار مطبوعات مسلط شدند . بدین ترتیق دوباره تیراز روزنامه های متوجه کوچک پائین آمد و بسیاری از آنها تعطیل گردیدند یا در میدان رقابت به روزنامه های بزرگ بیوستند . (۲)

1—A free and Responsible press

2—Vuillermoz, André - la concentration économique de la presse quotidienne Francaise (these Droit-Paris 1959)

کاهش تعداد روزنامه های فرانسه در شهر های فرانس در نیم قرن گذشته پذیرفته بوده است :
- در سال ۱۹۱۴ ، ۹۲ شهر فرانسه دارای روزنامه یومیه بودند در سال ۱۹۶۴ فقط ۶۷ شهر روزنامه داشتند .

مسئله مهمتر از میان رفتنه رقابت های محلی بین روزنامه های شهر هاست :

- در سال ۱۹۱۴ - ۲۲ شهر فرانسه هر کدام دارای چهار روزنامه یومیه محلی بودند که با یکدیگر رقابت میکردند .

در صورتیکه در سال ۱۹۳۰ شانزده شهر ، در سال ۱۹۵۷ چهار شهر و در سال ۱۹۶۴ فقط دو شهر

(لیل و هارس) چهار روزنامه روزانه داشتند .

و روزنامه ها نیز روابط تزدیک برقرار است و بسیاری از مؤسسات در عین حال صاحب چند ایستگاه رادیویی و تلویزیونی تجاری و چندین روزنامه و مجله میباشند .

در گزارش سال ۱۹۴۷ کمیسیون آزادی مطبوعات آمریکا از سال ۱۹۰۹ با وجود افزایش جمعیت و توسعه فرهنگ در حال کاهش است . بطوری که در این تاریخ ۲۶۰۰ روزنامه ای که در این میان منتشر می شده است ، در سال ۱۹۴۷ به ۱۷۵۰ رسید .

تحقیقات این کمیسیون که در همان سال در گزارش تحت عنوان «مطبوعات آزاد و مستول » (۱) منتشر گردید ، نشان داد که تعداد روزنامه های ایالات متحده آمریکا از سال ۱۹۰۹ تا ۱۹۴۷ با وجود افزایش جمعیت و توسعه فرهنگ در حال کاهش است . بطوری که در این تاریخ ۲۶۰۰ روزنامه ای که در این میان منتشر می شده است ، در سال ۱۹۴۷ به ۱۷۵۰ رسید .

در گزارش کمیسیون آزادی مطبوعات به توسعه گروهها و انحصار های مطبوعاتی که هر کدام چندین مؤسسه انتشاراتی و تبلیغاتی را اداره می کنند نیز توجه خاص شده بود و لزوم مقابله با آنها یادآوری گردیده بود .

پایید در نظر داشت که در ایالات متحده آمریکا در فعالیت های وابسته به مطبوعات نظیر خبرگزاری ها ، مؤسسات چاب و انتشار مطبوعات و پخش آگهی و همچنین اداره فرستنده های رادیویی و تلویزیونی و استودیوهای فیلمبرداری نیز تمرکز و انحصار شدید وجود دارد .

در سال ۱۹۵۵ ده کمپانی سازنده فیلم ۶۰٪ فیلم های آمریکائی را تولید می کردند و در ۹۲ شهر آمریکا ۷۰٪ سالن های سینما را در اختیار داشتند و امور توزیع فیلم را نیز در سراسر ایالات متحده تحت کنترل گرفته بودند . در زمینه آگهی های بازرگانی نیز در همین زمان وضع منابع موجود بود و ۹۷٪ آگهی های پخش شده از رادیوهای آمریکا بوسیله ۱۴۴ مؤسسه تبلیغاتی جمع آوری گردیده بود و ۶۰٪ آگهی ها را فقط ۱۰ مؤسسه تبلیغاتی در دست داشتند .

در ایالات متحده آمریکا بین مؤسسات اداره کننده فرستنده های رادیویی و تلویزیونی

گروههای بزرگ مطبوعاتی فعلی فرانه بدینقرار میباشدند :
I — گروه فرانبار Fran-Par که اکنون بوسیله روپرسلمون Robert Salmon رهبری میشود ، باکمل Hachette گروه مطبوعاتی معروف هشت شکل شده است . گروه هشت که قبل از جنک جهانی دوم علاوه بر انتشار کتاب چند روزنامه و نشریه را منتشر میکرد و توزیع و فروش مطبوعاتی را در سراسر فرانه در محصار داشت ، در پایان جنک جهانی دوم از فعالیت مطبوعاتی ممنوع شد ولی اندک اندک با توسعه فعالیت روزنامه فرانس سوار دوباره مرمایه خودرا در این روزنامههای وابستگار انداخت و در حال حاضر قست عده سهام گروه فرانبار و چندین کتابفروشی و مؤسه پخش و فروش مطبوعات فرانه را در اختیار دارد .
گروه فران پار با همکاری هشت روزنامه فرانس سوار را که پرتریازترین روزنامه روزانه فرانس سوار است و روزنامه Paris Presse روزانه پاری پرس Journal du dimanche روزنامه کشنه هفت‌نامه فرانس دیمانش France - dimanche

و مجله ال Elle و دمهای هفت‌نامه و ماهنامه دیگر را منتشر می‌سازد . مدیریت مطبوعاتی این گروه با پیر لازارف Pierre Lazareff از روزنامه نکاران معروف فرانه است .

II — گروه آموری Amaury : امیلین آموری مؤسس این گروه در دوره اشغال فرانه بوسیله آلمانها ، در کنار رهبران دموکرات میخی فرانه علیه نیروی اشغالگر مبارزه میکرد و یکی از گردانندگان مطبوعات مخفی آن دوره بشمار می‌رفت . پس از آزادی فرانه در سال ۱۹۴۴ به پشتیبانی از زنگال دوگل برداخت و در همان سال مجلات ، «چهارراه» Carrefour و ماری فرانس Marie - France سیز روزنامه روزانه «پاریس آزاد شده» Parisien Libéré را که جانشین پاریسی کوچک قبل از جنک بود انتشارداد .

این روزنامه بروی پرتریازترین روزنامه صحیح فرانه شد و در حال حاضر نیز این مقام را حفظ کرده است .

اکنون گروه آموری علاوه بر پاریزین لیبره و کارفور و ماری فرانس چندین روزنامه روزانه در شهرستانهای فرانسمنتشر می‌کند و مجلات «آئینه ورزش» Miroir des sports ، فرانه کشاورز France Agricole و تصاویر جهان Point de vue-Images du Monde

نیز متعلق به آن است .

مدیریت مطبوعاتی این گروه را کلود پلاتز Claude Bellanger که از روزنامه نکاران قدیمی و معروف فرانه است ، بهمراه دارد .

III — گروه برو وست Prouvost

زان برو وست که اکنون از سرمایه داران مهم فرانسوی است و دارای چند کارخانه بزرگ ناجی و قند سازی و کاغذ سازی می‌باشد ، قبل از جنک جهانی دو مرور روزنامه معروف پاری سوار را که پرتریازترین روزنامه آن زمان بود ، منتشر می‌کرد و در کنار آن مجلات ماج Match و ماری کلر Marie-Claire در دوره پس از جنک جهانی دوم بدنبال تعطیل پاری سوار و مصادره تأسیات آن ، پرروست قسم اعظم سهام روزنامه فیکارو را بدست آورد و مجلات پاری ماج و ماری کلر را دوباره منتشر ساخت و اکنون علاوه بر دو مجله فوق و فیکاروی روزانه و هفت‌نامه‌ای فیکاروی ادبی و فیکاروی کشاورزی ، چندین مجله دیگر نیز منتشر می‌کند و در فرستاده رادیویی تجارتی لوگرامبوروک هم سرمایه‌گذاری کرده است .

IV — گروه بوساک Boussac

ماریل بوساک که از تروتسندرین سرمایه داران فرانه بتمار می‌رود و صاحب چند کارخانه بزرگ ماشین سازی و ناجی و چندین مغازه و فروشگاه بزرگ از جمله کریستیان دیون است . روزنامه روزانه دست راستی اوپور Aurore را به مدیریت روبر لازوریخ Robert la Zurich منتشر می‌کند و صاحب چند مجله نیز می‌باشد .

V — گروه داسو Dassault

پاریس داسو سازنده معروف هوایماهای Mirage میستر Mysterè و میراز فرانسوی از مطبوعات سرمایه‌گذاریهای فراوان کرده است . داسو از مؤسسان روزنامه روزانه پاری پرس است که با همکاری گروه فرانبار منتشر می‌شود . وی مجله هفتگی زوردو فرانس Jour de France را که رقیب پاری ماج است نیز شخصاً انتشار می‌دهد .

VI — گروه دل دوکا Del Duca

جنیو دل دوکای ایتالیائی که در سال ۱۹۳۳ در دوره حکوم فاشیستی موسولینی ، از ایتالیا به فرانه رفته است روزنامه روزانه پاری زور Paris-Jour را منتشر می‌کند و کنترل La presse du Coeur «مطبوعاتی عشقی»

فرانه را در دست دارد .

Noux deux

مجلات معروف «مادونفر» Intimité و «سیمیت» Femmes d'aujourd'hui Pour vous Madame «خانم»

و چندین مجله مشابه نیز بوسیله این گروه منتشر می‌شود .

در میان گروههای مطبوعاتی دیگر که در درجه دوم اهمیت قراردارند میتوان گروه کاتولیک Bonne Presse را نام برد که روزنامه روزانه ملیب La Croix و چند هفته‌نامه و ماهنامه را منتشر می‌کند .

گروه فیلیپاک چی Filipacchi که از گروههای تازه مطبوعاتی است مجلات اختصاصی برای نوجوانان منتشر می‌کند .

Hersant گروههای جدید هرسان Provinse برونس نیز در شهرستانهای فرانه فعالیت می‌کند و هر کدام چندین روزنامه ایالتی و محلی منتشر می‌سازند .

۵ ایتالیا : در ایتالیا اغلب مؤسسه مطبوعاتی بوسیله گروههای بزرگ اقتصادی و صنعتی اداره می‌شوند .

I — روزنامه کوریره داسرا Corriere della Sera که پرتریازترین روزنامه‌روزانه (۵۵۰ هزار نسخه) ایتالیاست و در شهر میلان منتشر می‌شود ، متعلق به خانواده کرسپی Crespi است که اعضای آن از سرمایه‌داران بزرگ ایتالیا می‌باشد و صاحب کارخانه‌های ناجی هستند .

II — روزنامه لاستامپا La Stampa که دومین روزنامه ایتالیاست و در شهر تورن چاب می‌شود ، بوسیله گروه صنعتی اتومبیل‌های فیات اداره می‌گردد .

چند روزنامه مهم دیگر نظیر جیورنو Il Giorno در میلان ، ماجرو و Messagero در رم ، لانازیون La Nazionale در قلورانس و تیبو Il Tempo در رم نیز بوسیله مساجبان کارخانه‌های ناجی و قندسازی و سیمان سازی اداره می‌شوند .

۶ — زاین : مطبوعات زاین در دوره پس از جنک جهانی دوم پیشرفت‌های سریع و فوق العاده‌ای کرده است . پرتریاز کل روزنامه‌های روزانه زاین که در سال ۱۹۵۰ در حدود ۲۶ میلیون نسخه بود ، در سال ۱۹۶۶ از ۴۵ میلیون نسخه تجاوز کرد . در حال حاضر با آنکه یکصد روزنامه روزانه در زاین منتشر می‌شود ، بازار مطبوعات در قبضه سه روزنامه بزرگ است :

I — روزنامه آساهی شیمبوون — روزنامه آساهی شیمبوون که پرتریازترین روزنامه جهان شمار می‌رود ، در حدود ۵۵ میلیون نسخه منتشر می‌کند و در پنج شهر زاین چاب‌های جداگانه دارد .

II — روزنامه یوموری شیمبوون — Yomouri Shimbun که در حدود ۸ میلیون نسخه پرتریاز دارد و ماتند آساهی در پنج شهر چاب می‌شود .

III — روزنامه ماینی چی شیمبوون — Mainichi Shimbun روزانه ۷ میلیون نسخه منتشر می‌کند .